

En elev på Rødning Folkehøjskole i 1850'erne

Peter Petersen Mortensen (PPM) blev født 1. marts 1839 i Vedsted sogn vest for Haderslev i det der dengang var Hertugdømmet Slesvig. Da han blev født, var den nationale bevidstgørelse af befolkningen endnu ikke påbegyndt, og familien ville vel have betegnet sig som slesvigere der talte dansk med naboerne og tysk med de officielle myndigheder. I Vedsted sogn var kirke- og skolesproget dog dansk.

PPM's far var landmand og havde også krovirksomhed, Slukefter Kro, på gården. Foruden PPM kom der en lillebror og en lillesøster i familien. Da PPM blev konfirmeret i 1854, havde de nationale forhold imidlertid ændret sig, og fra både nord og syd blev slesvigerne mødt med opfordring til at tilslutte sig parolerne om liberale samfundsændringer i henholdsvis dansk og tysk udformning.

Kort efter sin konfirmation begyndte PPM på sommerholdet på Rødning Folkehøjskole som da havde eksisteret i knap ti år. Det er betegnende for den nationale vækkelse at familien har villet afse midlerne til at sønnen kom på højskole, især da der også måtte være brug for ham hjemme i driften af gård og kro.

FOLKE-HØISKOLEN I RÖDDING tegnet af A. Schmidt, Elev paa Hsk.

PPM efterlod sig en række breve fra sin højskoletid. En del af indholdet er dagligdags emner som ferie og transport til og fra Rødding som lå ca. 35 km fra hjemstavnen. Der står ikke meget om undervisningen på højskolen, men han nævner da i et af sine første breve hjem at:

Jeg lærer baade Engelsk og Tysk og deltager i alting med de andre Elever. Det danske Flag vaier paa en Altan i Haven ved Høiskolen hver Dag, og som en Elev maa passe at ophænge og nedtage til bestemt Tid, og dersom han forsømmer det kommer han til at bøde derfor.

Mere begejstring er der at læse når han skriver om en studietur til København i sommeren 1854. Det første døgn går med at komme til Fredericia hvorfra de næste dag sejler med dampskib til hovedstaden.

I Kjøbenhavn logerede vi som jeg før har skrevet paa et Theater kaldet Harmonien eller det blaa Øie, og hvor vi fik forsvarlig Kost imod billig Betaling. 3die Dag var vi paa Universitetet som var en meget smukt Bygning, inden i var der afbildninger af den græske Mythologi som blev os forklaret hvad det skulde betyde. Dernæst var vi i Fruekirken som var under Reperation, inden i den stod Jesus tilligemed Apostlene, og Engle udhugget af hvidt Marmor som om de stod i levende Tilstand.

Derfra gik vi siden til Kirke i Slotskirken og efter endt Gudstjeneste der, gik vi op paa Thorvaldsens Museum hvor der var alle slags Statuer udhugget i Gibs og Marmor og slige andre Interessante Ting. Dernest var vi oppe paa Christiansborg Slot, dernest den Botaniske Have, og siden paa Thevoli hvor der blev udførtd Globus Dands, Comedie, og siden ud paa Aftenen Fyrværkeri. Uden for denne store Thevoli Have er der opreist en stor støtte som kaldes Fridhedsstøtten til Ære for Frederik den 6 da han løsnede Stavnsbaandet.

Den følgende Dag var vi paa det Naturhistoriske Museum, derfra paa Rundetaarnet, og derefter fik vi os en Jernbanetur til Valbye ½ Miil syden for Kjøbenhavn, og derfra gik vi op til Frederigsborg [Frederiksberg] Slot hvor vi [i] Haven drak Kaffe, derfra gik vi hjem og vi kunde da gaa hvad Vei vi vilde, jeg tillige med nogle andre gik da om paa Christiansborg Slot at see de Kongelige Heste, da vi kom derom var Kongen der og vilde til at kjøre, ved denne Leilighed fik jeg da Kongen at see. Dagen derefter var vi på Rosenborg Slot og Tøihuset og Prindsens Palee.

Ingen tvivl om at det har været nogle spændende og udmattende dage for de unge mennesker, selvom der også fulgte et par dage hvor PPM på egen hånd kunne besøge slægtninge og venner.

I september 1854 skriver han hjem at:

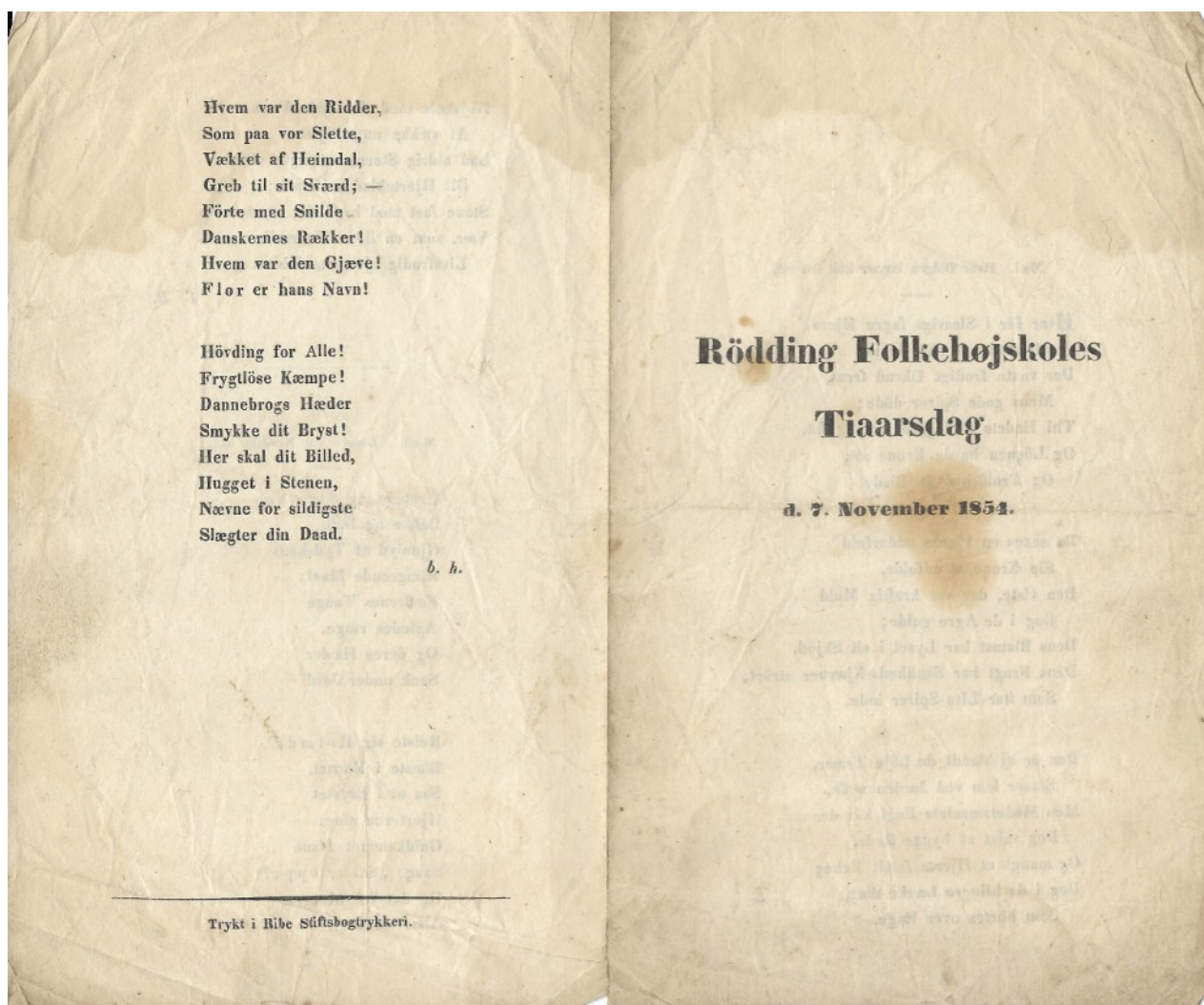
Jeg har ladet mig melde hos hr Forstander Høgsbroe, til at blive her i Vinter, da jeg baade havde Lyst og Eders tilladelse dertil, og jeg troeer ogsaa i Fremtiden at faae

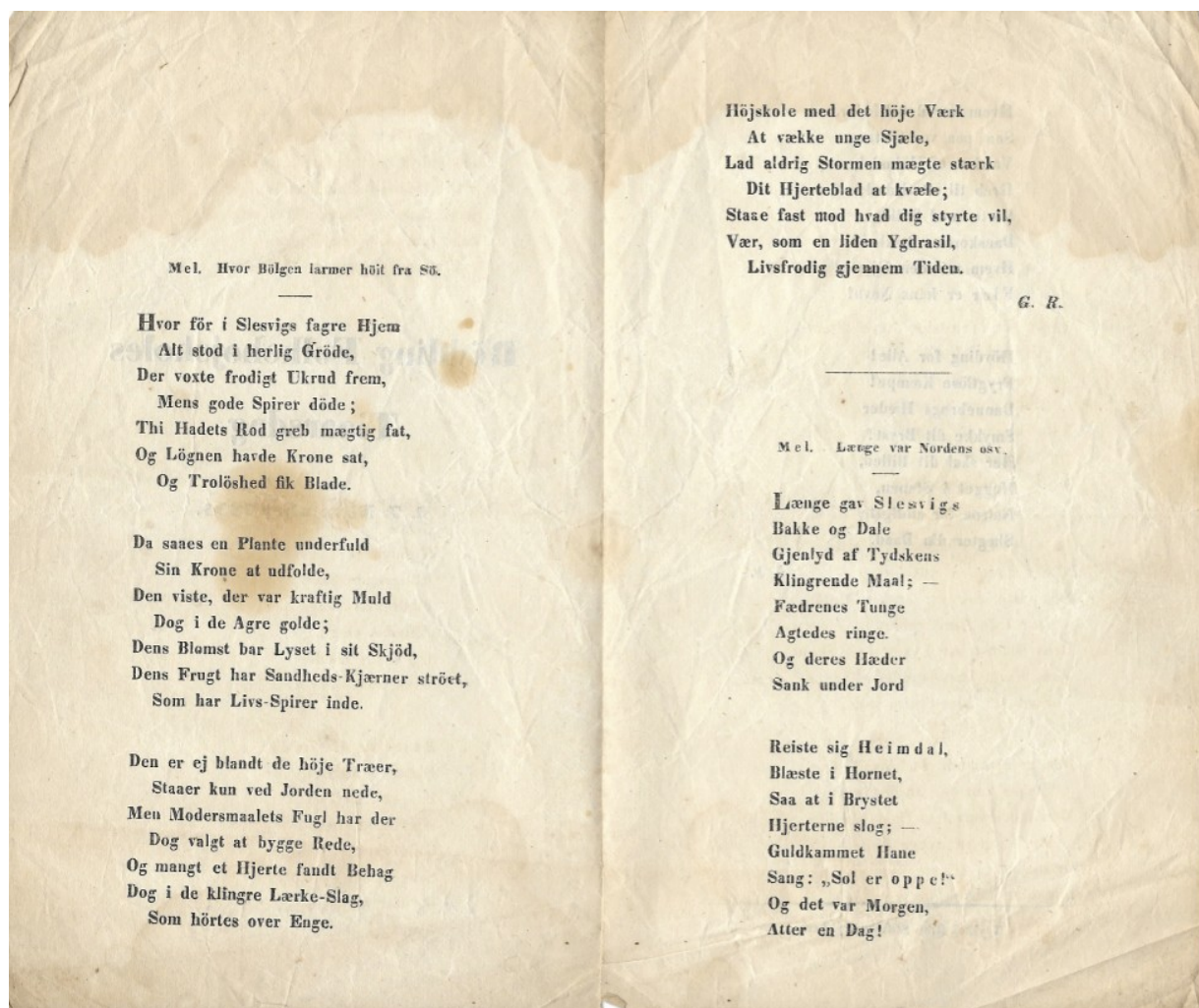
gavn deraf. Der vil vist nok komme mange til Vinters, jeg har hørt efter Forpagteren, til hvilken Forstanderen har sagt at der vist kom henimod een 40re Støkker.

Så PPM har åbenbart fået lov til at forlænge sit højskoleophold med en periode mere. Men der skal også snart ske noget spændende:

Den 8tende November skal her paa Skolen være en [...] Fest i den Anledning af at Skolen nu har staaet i 10Aar, tillige giver Etatsraad Flod [Flor] en Marmorstøtte, hvordan den skal være veed jeg ikke. Til denne Fest kommer Amtmanden, Provsten, Præster rundt om fra, Lærere som tidligere har været her på Skolen, og hvem der har Lyst at deltage deri er det tilladt.

I PPM's efterladte papirer findes der en folder fra jubilæet:

Da højskoleåret er ved at være slut for PPM, vil han lige gøre lidt reklame for højskolen:

Fredagen den 2/3 skal der være Foredrag her paa Høiskolen, hvilket jeg bede Eder at lade Degnen og Ole Juhl vide; thi den sidstnævnte talte jeg med derom, da jeg sidst var hjemme og han meente hvis Degnen havde Lyst tog han med [...] Det var vist heller ikke saa umueligt at Fader kunde blive eens med dem og de spænde sammen; thi min Formening er: at der med dette faaes noget Begreb om hvad Høiskolen er, hvorfor den virker, og hvad der lærres der, og dette troer jeg vil være Interessant for dem der ikke veed det.

Man kan mærke at den unge mand er overbevist om at han har lært noget godt, og at han gerne vil bringe det videre til sin far og til sin gamle lærer.

Efter PPM's højskoletid kom han hjem for at hjælpe med gården, og ved folketællingerne i 1855 og 1860 boede han hos forældrene. Han blev udskrevet som soldat i 1861, men han byttede nummer med en der ikke var indkaldt og overgik i lægdsrullen til gruppen af ikke-indkaldte.

Da krigen kom i 1864, var PPM imidlertid med som dansk soldat. En del af hans breve til familien er bevaret, og i et brev af 14. maj skriver han om at fortsætte frem for at blive erstattet af en frivillig:

I skriver atter om at leie for mig, og forhøre om Stillingsprisen, dette er nu noget som jeg slet ikke saa godt kan faa i mit Hoved, da Vaabenstilstanden nu er indtraadt kan jeg ikke tro andet, end at der maa saa følge en Fred og saa vilde det jo være ærgeligt at udgive saa mange Penge for det; thi i dette tilfælde kom jeg jo ligefuldt hjem.

Han har nemlig overlevet stormen på Dybbøl skanser den 18. april og regner med at der nu kommer fred. Men ikke desto mindre må han nu kæmpe igen i juni da fjenden går i land på Als. PPM skriver meget kortfattet om kampene i sin dagbog:

[29. juni] forlod vi Brakkerne, og marcherede ad Kjær til, hvor vi strax kom i en heftig Fægtning, da Overgangen over Alssund allerede var skeet. Kl 12 Middag naaede vi til Kegnæs, hvor vi ved et Dampskib med Baade paa Slæbtoug blev udsat til Orlogsskibet Frederik d. 6.

PPM og hans overlevende soldaterkammerater blev sat i land på Fyn hvor resten af krigen blev tilbragt med at gå strandvagt. PPM's dagbog slutter med nogle notater som han sikkert har gjort for at få de lange vagter til at gå, men også for at genopfriske nogle af de mytologiske begreber han har hørt om i Rødding:

Ældre Navne.

<i>Vatne:</i>	<i>Døbe</i>
<i>Ægir:</i>	<i>Havets Gud</i>
<i>Ran:</i>	<i>hans Hustru</i>
<i>Skade:</i>	<i>Stormens Gudinde</i>
<i>Alfer:</i>	<i>smaa venlige Væsener</i>
<i>Frigga:</i>	<i>Odins Hustru, Jordens Moder</i>
<i>Asa-Odins Ø:</i>	<i>Fyen</i>
<i>Dissonanzer:</i>	<i>Mislyd</i>
<i>Fenris:</i>	<i>En Ulv i den nordiske Mythologie.</i>
<i>Vidar:</i>	<i>næst efter Thor Valhals stærkeste Helt.</i>
<i>Freia:</i>	<i>Gudinden for Kjærligheden</i>
<i>Einherin:</i>	<i>en salig Helt i Valhal deres Himmerige</i>
<i>Auk Thor:</i>	<i>Krigens Gud</i>
<i>Heimdal:</i>	<i>Vogter paa Broen til Valhal</i>
<i>Asa Odin:</i>	<i>den øverste Gud i Valhal</i>
<i>Balder:</i>	<i>Godheds og Kjerligheds Billede i Valhal</i>
<i>Diser:</i>	<i>Gudinder</i>
<i>Svartalf:</i>	<i>et Slags ond Aand</i>
<i>Askurs Slægt:</i>	<i>Menneskene</i>
<i>Valhal:</i>	<i>det Sted, hvor Guderne efter den hedenske Tro boede</i>
<i>Eir:</i>	<i>Gudinden for Sundhed</i>

Sjofna: Søvnens og Drømmenes Gudinde
Bragi: Sangens Gud
As og Disa: Gud og Gudinde
Njord: Skades Ægtefælle, Gud for milde Vinde, sunde og rensende
Saga: betegner Bedrifter
Trudvang: Thors Bolig
Besærkegang: en Tilstand hos de gamle Helte, hvori de fare frem hverken
agtende Fare eller Død.

Efter Sagnet gaar Danrigets ældste Dronninger stundom Arm i Arm paa Dannevirkes sjunkne Vold. Sees de sortklædte tyder det Krig og Ulykke, ere de derimod iførte hvide Klæder, tyder det Seier og Fred.

PPM vender hjem til Vedsted efter fredsslutningen, og i foråret 1867 har han ansættelse som karl i Sønder Nærå ved Odense. Den 27. maj 1867 skriver hans far til ham:

Rygterne [ere] forandret sig meget herovre, idet et lille Glimt af Haab dukker op fra Conferensen [i London] om Slesvigs tilbagegivelse til Danmark, Rygtet gaar endog saa vidt, at Prøiserne skal rømme hele Slesvig inden Juni Maanedes udgang. Hvorvidt det nu rigtig stadfæstes vil jo snart vise sig, godt var det jo i ald Fald at det ikke skeete ved Krig. Meget jevnes vel ogsaa nu ved Udstillingen i Paris hvor alle Monarker samles.

Krigen mellem Prøjsen og Østrig og deres respektive forbundsfæller i Det tyske Forbund var udkæmpet i 1866, og den sluttede med en fredsftale i Prag. På fransk foranledning indeholdt aftalen en artikel 5 som stillede en folkeafstemning om Nordslesvigs fremtidige tilhørsforhold i udsigt. I 1867 var der stormagtskonference i London, og det var åbenbart kendt at Slesvig også blev berørt på konferencen. Og så var der verdensudstilling i Paris. Familiens håb om Slesvigs tilbagegivelse til Danmark blev dog skuffet i denne omgang.

PPM overtog den fædrene gård og kro i 1870 og giftede sig i 1874 med en pige med danske rødder fra Tyrstrup ved Christiansfeld, Marie Eline Roos. De fik tre sønner og en datter. Datteren blev i 1901 gift med en af de få tyske unge mænd i sognet, og de to af deres sønner overlevede første verdenskrig som tyske soldater, inden sognet blev dansk i 1920. Ingen af delene nåede PPM dog at opleve idet han døde i 1888. Avisen *Modersmålet* skrev i hans nekrolog:

Han følte varmt for vor Sag og var en af Danskhedens trofaste Støtter. [...] Han bevarede urokkelig Troen paa, at vor Sag en Gang skulde sejre, og det var hans stadige glade Haab, at han skulde opleve den Dag, hvorefter vi alle længes.